

yedi yiğit adam

yetkin başaklar gibi

savruldular sehpalarda

sesleri gitti

Munzur'a

uzun, uzun. (Kamil Küpeli)

Kürdistan Bağımsızlık Savaşları başarı ve başarısızlığı ile Kürd Milli geleceğinin geleceğe, bugüne döşenen sağlam taşları olmuştur. Tarihi dönemleri, tarihleri ve direniş önderlerinin isimleri ile anılır ve bilinir olmuştur. Her bir bağımsızlık mücadelesinin oldukça kapsamlı art-cephesi olmasına rağmen, temel olarak önder şahsiyetler şahsında tarihimize kaydedilmişlerdir.

Dersim Bağımsızlık Savaşı'nda, bütün direnişler gibi öncü şahsiyet ile anılır, bilinir: Seyid Rıza. Her ne kadar Dr Nuri Dersimi ve Alişer Efendi ile Kürd Teali Cemiyeti geleneği tarafından örgütlenip yürütülmüş olsada, hem bölgede hemde Kürd Alevi toplumda saygın ve tarihi bir yeri olan Milli ve Alevi ruh, bilinç ve tarzı oldukça yüksek olan Önder Seyid Rıza adı ile bilinir, anılır olarak tarihe geçmiştir.

Dersim veya Seyid Rıza direnişi, katliamı vb diye adlandırılısada, 1880'lerde başlayan, özerk veya bağımsız Kürdistan planını Kürd Alevi Dersim geniş (Koçgiri, Malatya, Elazığ dahil) Eyaletinde gerçekleştirmek için yapılan bir dizi savaşın sonucusudur. Önder ve örgütleyiciler her defasında bu direnişlerine: Kürdistan Bağımsızlık Savaşı demişlerdir. Böylede adlandırılması gerekmektedir.

Seyid Rıza Büyük ve saygın bir Kürd Alevi piri ve bilgesidir. Ne yazık ki hakkında derli toplu bir araştırma, değerlendirme ve kitap bulunmamaktadır. Kürd Milliyetçileri bunu kendine bir görev edinmelidir.

Seyid Rıza'nın babası Seyid İbrahim, Dr Nuri Dersimi'nin dedesi Çolikzade Mehmet Ali Efendi ile ortak milli bilince sahipti. Bu milli bilinç daha çok Çolikzade Mehmed Ali Efendi'den geliyordu. Seyid İbrahim milli bilinci 1863 doğumlu oğlu Seyid Rıza'ya aktardı. Dört oğuldan en küçüğüdür. Zeki ve ileri görüşlü bir aydın olarak yetişen Seyid Rıza tam bir millet adamıdır. Millet içinde milletin her sorunu ile ilgilenirdi. Adil ve eşitlikçi idi. Ermeni katliamında Ermenilere Kürd misafirperliği ve korumacılığı göstererek Ermenileri katliamlardan korumuştur. Lirtik köyünden Batı Dersim Şeyh Hesenu, Hesanan aşiretinin Yukarı Abbasan Avasu Kolundandır.

Sözde cumhuriyetçiler daha başta Dersim ve Seyid Rıza'yı safdışı bırakmak istiyorlardı. Seyid Rıza daha 1924'de Hozat'a Kğürdistan bayrağı dikmiş. Koçgir Bağımsızlık Savaşına destek olmuş. Direnişçiler Dersim'e geçtiğinde merkezi hükümetin isteğine rağmen onları korumuş ve teslim etmemiştir.

Babası Seyid İbrahim Kalmen Sor ve Lirtik bölgesinin Dere Arey Köyünü merkez yapmış, Seyid Rıza ise babasının ölümü üzerine; Tujik Dağı eteğinde Ağdat Köyünü merkez yapmıştır. Ağdat, Hozat'ın Sin Nahiye'sine bağlıdır. Seyid Rıza'nın da dört oğlu vardır. Seyid Hasan, Bıra İbrahim,

Resik Hüseyin, ve Şeyh Hasan. En büyük oğlu olan Şeyh Hasan 17 Ağustos 1937'de 30 savaşı ile öldürülmüştür.

Osmanlı-Rus savaşında 1915 yılında Erzincan'da ilk olarak Rus işgaline karşı direnmiştir. Bu direniş Osmanlı ile antlaşma sonucu olmuş, özerk yönetim silah ve para yardımıyla bulunulmuştur.

Sözde cumhuriyetten sonra tam kontrol edilemeyen Dersime karşı 1935'lerden sonra kanunlar çıkarılmış ve ekonomik, askeri baskı artırılmıştır. Bunu devamında Dersim 1937'de Bağımsızlık Savaşını başlatmıştır.

Dönem tanıkları: 'bu evler kadar ceset yığılmışlardı. Üst, üste, bu evler kadar. Sarı saçlı, çıplak bir çocuğu ölü yığının tepesine dikmişlerdi dağ meltemi vurdukça çocuğun sarı saçlarını bir tarafa doğru dalgalandırıyorlardı.' Anılarında vahşetin sınırsızlığını anlatıyorlardı. Savaşta Dersim nüfusunun yarısına yakını katledildi ve sürgün edildi. İşgalciler uçaklarla ve kimyasal gazlarla savaşı her tür sürdürdüler.

Uzun süren savaştan sonra Seyid Rıza görüşmeler için Erzincan'a gittiğinde hile ile tutuklanır. Hile ile tutuklandığı için halka seslenişinde Erzincan'da: 'şerefsiz ve yalancı hükümet-hukmato zurekero beşeref' diye seslenmişti. 5 Eylül 1937'de tutuklanır ve 15 Kasım 1937'de 74 yaşında idam edilir. Elazığ buğday meydanında altı Dersim ileri gelenleri ile beraber oğlu 16 yaşındaki Resik Hüseyin dahil idam edildiğinde oğlunun yaşı büyütülerek ve Seyid Rıza'nın yaşı da küçültülerek idam edilmişlerdir. Mezarlarına ulaşılmasını diye kaybedilmişlerdir. Hafta sonu denilmeden iki hafta ve üç oturumdan sonra apar topar idam kararı verilmiş ve uygulanmıştır. Tarihler farklı kaynaklarda farklı verilmektedir. Tek gerçek her şart koşulda merkezi hükümetin bu katliamı ve kontrolü istediği ve bunun için her şeyi yaptığıdır. Gerisi resmi ideolojinin her tür yalanından ibarettir.

Son anlarında Seyid Rıza mahkemede dimdik durmuştur. İdamda dua-namz edecekmişin diye sorulduğunda, hayır demiştir. 'Kırk liram ve saatim var oğluma verin' demiş ama burada da işgalciler verdiği sözü tutmamışlardır. 'Beni oğlumdan önce asın oğlumun idamını görmeyeyim' demiş, 'olur' demişler ama oğlunu kendinden önce idam edip seyrettirmişlerdir. Vasiyeti tutulmamış, eşyaları verilecek oğlu kalmamıştır. Bir kere daha: 'mı kilite kou kerd vindi' yaşatmışlardır. Seyid Rıza, birinci oğlu öldürüldüğünde 'dağların anahtarını kaybettim' demişti.

İkinci kaybı Resik Hüseyin'dir. Demenanlı Cebrail oğlu Hasan, Kureşanlı-Seyhanlı Seyid Hüseyin, Kureşanlı Ulkiye oğlu Hasan, Kalanlı Mirza Akifoğlu Ali, Yusufanlı Kamer oğlu Fındık ve Seyid Rıza.

Dönemin TC temsilcisi Dışişleri Bakanı; İhsan Sabri Çağlayangil anılarında bu ayrıntıları bütünü ile anlatmıştır. Buradan da anladığımız kadarı ile büyük bir Kürd Alevi bilgisi ve kahramanı ile karşı karşıyayız: ' Seyid Rıza'yı meydana çıkardık. Hava soğuktu ve etrafta kimseler yoktu. Ama Seyid Rıza, meydan insan doluymuş gibi sessizliğe ve boşluğa hitap etti. "Evladı Kerbelayız. Bi hatayız. Ayıptır. Zulümdür. Cinayettir." Dedi. Benim tüylerim diken diken oldu. Bu yaşlı adam rap rap yürüdü. Çingeneyi itti. İpi boynuna geçirdi. Sandalyeye ayağı ile tekme vurdu, infazını gerçekleştirdi. 'Yine aynı anılarda katil temsilci, Büyük Pir Seyid için: 'Biliyorum, sen Ankara'dan beni asmaya gelmişsin. Gittiğinde de ki, "Ben senin hile ve şerrinle baş edemedim, bu bana dert oldu. Kımıl gibi asker gönderdin üzerime. Yine sana boyun eğmedim, şimdi başım dik darağacına gideceğim. Bu da sana dert olsun." Dedi diye anılarında anlatıyor.

'Ben yalan ve hilelerinizle baş edemedim. Bu bana dert oldu. Ben de karşınızda diz çökmedim. Bu da size dert olsun.' Söz, veciz bir direniş, kahramanlık dersidir.

Dr Nuri Dersimi Seyid Rıza'nın son sözü: '75 yaşındayım. Şehit oluyorum, Kürdistan şehitlerine karışıyorum' olmuştur, diye aktarır.